

MEVLİD GELENEĞİ ÇERÇEVESİNDE VEFÂT-I FÂTIMATÜ'Z-ZEHRÂ*

Fatma KELLEROĞLU¹

Öz

Hız. Fâtıma hem İslam Peygamberi Hız. Muhammed'in kızı hem de Hız. Ali'nin eşidir. Hız. Hasan ile Hız. Hüseyin'in annesi olarak İslam tarihinde derin iz bırakan önemli bir şahsiyettir. Hız. Peygamber tarafından ailesi içinde en çok sevilen kişi olarak bilinen Hız. Fâtıma, Hız. Peygamber'in eşi Hız. Hatice'den doğmuş dört kızının en küçüğüdür. Temiz ahlâklı ve takva sahibi olması dolayısıyla Müslüman kadınlara örnek olmuştur. Bir rivayete göre, Hız. Peygamber'in vefatından altı ay sonra, yaşadığı derin üzüntü nedeniyle hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Çalışmanın konusunu teşkil eden eserde cennet kadınlarının en faziletli kişilerinden biri olarak kabul edilen Hız. Fâtıma'nın babasının vefatıyla yaşadığı derin acı, ölümü yaklaşırken geride bırakacağı öksüzler (Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin) için duyduğu üzüntü, çocuklarının annelerinin vefatına duyduğu hüznün ve Hız. Ali'nin eşi Hız. Fâtıma için söylediği ağıt, sade bir dil ile aktarılmaktadır. Tıpkı dinî ve tasavvufî eserlerin genelinde olduğu gibi, bu eserin de Türkiye'deki çeşitli kütüphanelerde birden fazla farklı yazma nüshası bulunmaktadır. Üzerinde çalışma yaptığımız nüsha yazarı bilinmeyen bir eserdir. Bu çalışmada "Vefât-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ" mevlidi transkribe edilmiş ve metnin tanıtımı yapılmıştır. Çalışmanın temelini teşkil eden nüsha harekeli nesih hattıdır. Buradan yola çıkarak da eserin nüshasının 18. yüzyıldan sonra basılmış olduğu sonucuna varılmaktadır. Eserin dili, Eski Oğuz Türkçesinin tipik bir örneği olup, dil özelliğinden yola çıkılarak telifinin 15. yüzyıl ve sonrasında ait olması muhtemeldir. Bu çalışma ile Eski Oğuz Türkçesini ve İslâmî Türk Edebiyatını temsil eden önemli bir eseri ilim dünyasına kazandırmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hız. Fâtıma, Mevlid, Mesnevi.

The Passing of Fatimah al-Zahra within the Context of the Mevlid Tradition

Abstract

Fatimah, the daughter of the Islamic Prophet Muhammad, the wife of Ali, and the mother of Hasan and Husayn, is a significant figure who left a profound mark on Islamic history. Known as the most beloved person within her family by the Prophet, Fatimah was the youngest of the four daughters of the Prophet Muhammad, born from Khadijah. Due to her pure morals and piety, she became an exemplary figure for Muslim women. According to a narration, it is stated that Fatimah passed away six months after the Prophet's death, reportedly due to the deep grief she felt. The work that forms the subject of this study presents Fatimah, regarded as one of the most virtuous women of Paradise, and narrates her deep sorrow after the death of her father, her grief about the orphans she would leave behind (Hasan and Husayn), the sadness her children felt over their mother's death, and the elegy recited by her husband Ali for her, in a simple and clear language. As is the case with many religious and Sufi works, there are multiple manuscript copies of this work in various libraries in Turkey. The manuscript being studied is an anonymous work. In this study, the "Vefâtı Fâtımatü'z-zehrâ Radıyallâhü Anhümâ" Mevlid has been transcribed and introduced. The manuscript forming the basis of this study is vocalized (with diacritical marks). From this, it can be concluded that the manuscript was copied starting in the 18th century. The language of the work is a typical example of Old Oghuz Turkish, with its composition likely dating from the 15th century and later, and its transcription dating from the 18th century and beyond. This study aims to contribute an important work representing Old Oghuz Turkish and Islamic Turkish Literature to the academic world.

Keywords: Fatimah, Mevlid, Masnavi.

* Geliş Tarihi: 19 Aralık 2024, Kabul Tarihi: 24 Aralık 2024

Kelleroğlu, F. (2024). "Mevlid Geleneği Çerçevesinde Vefât-ı Fâtımatü'z-Zehrâ". *Âlemnümâ İnsan ve Toplum*, 1 (1), 29-39.

¹ KSÜ, Kahramanmaraş / Türkiye, fhbk_81@hotmail.com, ORCID: 0009-0009-0782-1526.

GİRİŞ

Mevlid sözlükte “1. İnsanın doğduğu yer. 2. doğma, dünyaya gelme. 3. doğulan zaman. 4. Hz. Muhammed’in doğumunu anlatan manzum eser” anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2020: 739).

Sözcük farklı şekillerde kullanılmıştır: “Mevlüt, Mevlidü’n-Nebevî, Leyletü’n-Nebevî, Mîlâdü’n-Nebevî, Mevleviyye, Serîdetü’l-Mevlîd, Mulûd, Mîlud, Moled, büyük gün anlamına gelen ‘Donna’ bunlardan bazılarıdır” (Kavas, 2000: 559).

Mevlid, farklı anlamlar taşımakla beraber bir tür adı olarak Hz. Muhammed’in dünyaya gelişi, hicreti, miracı, risaleti, vefatı ve ardından meydana gelen olayları anlatan manzum eserlere denir. Abdullah b. Revâha, Ka’b b. Zühre ve Hassân b. Sâbit gibi şairler tarafından bu tür eserler kaleme alınmıştır. Daha sonra bu tür eserlere şairlerin ilgisi oldukça fazla olmuştur. Bu eserler önce Arapça olarak yazılmıştır. Sonraki dönemlerde mevlid sayılarının arttığı ve farklı dillerde mevlidlerin kaleme alındığı görülmektedir. Bu noktada Süleyman Çelebi Mevlidi, Klasik Türk Edebiyatında mevlid türünün en güzel ve tanınmış örneklerinden olup birçok dile aktarılmıştır (Akkuş, 2007: 396-405). “Vesîlettü’n-necât” adıyla bilinen bu mevlid Türk Edebiyatında Hz. Peygambere olan aşkın şiirle ifade edilmesidir.

İslam tarihi ve Müslümanlar için büyük bir öneme sahip olan Hz. Fâtıma, hem sözlü hem de yazılı kaynaklarda yer alan ve örnek alınan bir şahsiyet olarak öne çıkmaktadır (Uyaniker, 2022: 1). Hz. Fâtıma hem İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in kızı hem de Hz. Ali’nin eşi ve Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’in annesidir. Temiz ahlâkı ve takva anlayışı, aklı, zekâsı, gösterişten uzak sade yaşam tarzı, zühdü, merhameti, adaleti ve sabrı ile Müslüman kadınlara örnek olmuş, aynı zamanda Hz. Peygamberin sevgisini kazanmıştır. Ayrıca, ‘Betül’ unvanıyla namuslu ve erdemli kadın anlamını taşıyan bir sıfat kazanmış, ‘Hatun-ı Kıyamet’ vasfı ile de tanımlanmıştır. Babasına çok benzediği için babasının kızı anlamını taşıyan ‘Bint-i Ebiha’, yüzü parlak olduğu için ‘Zehra’, güzel ve temiz olması nedeniyle ‘İnsanların Hurisi’ olarak da anılmaktadır. Bu güzel vasıflarından dolayı babası ve eşine layık görülmüştür. Hicretten yaklaşık on üç yıl önce Mekke’de dünyaya gelmiştir. Babası İslam Peygamberi Hz. Muhammed, annesi ise Hz. Hatice’dir. On beş yaşında iken Hz. Ali ile evlenmiş ve Peygamber soyunun devamı, çocukları Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmi Gülsüm ve Zeynep aracılığıyla sağlanmıştır. Hz. Fâtıma çok sayıda hadis rivayet etmiş bir isimdir. Tefsirciler onun hakkında bazı ayetlerin nazil olduğuna dair görüş bildirmişlerdir. (Akkuş, 2003: 439).

Hz. Fâtıma, babasının ölümünden sonra o kadar ağlamıştır ki komşuları onun ağlamasından rahatsız olup Hz. Ali’ye gelerek: “Yâ Ali! Hz. Fâtıma’ya bizim selâmımızı ilet ve de ki: Ya geceleri ağlasın, gündüzleri sussun, ya da gündüzleri ağlasın, geceleri sussun. Çünkü onun gece-gündüz durmadan ağlaması, bizlerde huzur bırakmamıştır.” Bunun üzerine Hz. Fâtıma, onlara: “Benim ömrüm sona ermiş bulunuyor. Aranızda zaten fazla kalmayacağım.” buyurdu. (Emini, 2003: 340).

Bir rivayete göre, Hz. Peygamber’in vefatından altı ay sonra, yaşadığı derin üzüntü nedeniyle hayatını kaybettiği belirtilen Hz. Fâtıma, Eski Türk edebiyatında da çok önemli bir yere sahiptir. Hazreti Fâtıma’nın örnek alınan nitelikleri, İslâmî Türk edebiyatında da kendini göstermiş ve onun hayatı ile alakalı pek çok konu mevlid nüshalarında yer almıştır. Babasının vefatıyla yaşadığı derin acı, ölümü yaklaşırken geride bırakacağı öksüzler (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) için duyduğu üzüntü, çocuklarının annelerinin vefatına duyduğu hüznün ve Hz. Ali’nin, eşi Hz. Fâtıma için yaşadığı derin üzüntünün konu edildiği “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radiyallahü Anhümâ” mevlidinin Türkiye kütüphanelerinde farklı pek çok yazma nüshası mevcuttur. İncelediğimiz nüshada sırasıyla Hikâye-i Mevlüd, Kaside-i Mevlüd, Kaside-i Tevhid, İlahi-i İbrahim Hakkı, Mevlidü’n-Nebi, Miracü’n-nebi Aleyhisselam, Vefatü’n-nebi Aleyhisselam, Vefat-ı Fâtımatü’z-Zehra Radiyallahü Anhüma, Destan-ı Geyik, Destan-ı Gügercin, Destan-ı İbrahim Aleyhisselam, Hikâye-i İslâm ü Yehûdi, Hikâye-i Deva, Dua-i Mevlid-i Şerif ve Hikaye-i Kesikbaş nüsha kenarında, mevlidler ve hikâyeler bulunmaktadır.

Çalışmanın temelini oluşturan nüsha, şahsi kütüphanemde bulunup H.1329 (M.1911) tarihinde Emniyyet Matbaasında (Vezirhan Dersaadet) Kırk Sayfa olarak, harekeli nesih hattı ile basılmıştır. Nüsha, dil ve yazım özellikleri bakımından, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu izlenimini vermektedir. Yazmada “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” başlığını taşıyan bölümün 76 beyitten oluştuğu ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alındığı görülmektedir.

Hazreti Peygamber’in vefatının ardından, Hazreti Fâtıma’nın yaşadığı derin hüznün ve ıstırap atmosferiyle başlayan “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” mevlidinin ilk beyitlerinde Hz. Fâtıma’nın Hz. Peygamber’e duyduğu derin özlem nedeniyle gece gündüz ağladığına dair bir anlatım yer almaktadır. Ardından Hz. Fâtıma’nın ömrünün son günlerinde, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile gerçekleştirdiği konuşmalar, çocuklarını Hz. Ali’ye emanet etmesi, onların öksüz kalacak olmalarından endişelenmesi, Hz. Ali ile konuşması, vefatı, defnedilmesi ve kabirde Hz. Fâtıma’yı Hz. Peygamberin karşılaması anlatılır. Mevlid’de Hz. Ali’nin, eşi Hz. Fâtıma için yaşadığı derin üzüntü sade bir dille anlatılmaktadır. Üzerinde çalıştığımız nüsha yazarı bilinmeyen bir eserdir. Bu çalışmada, “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” mevlidinin metni dikkatli bir şekilde transkribe edilerek incelenmiş ve eser tanıtımı yapılmıştır. Eser, aruz vezninin “Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün” ölçüsüyle kaleme alınmış ve başarılı bir şekilde beyitlere uygulanmıştır. Diğer dinî ve tasavvufi eserlerde olduğu gibi, bu eserin de birçok yazma nüshası bulunmaktadır.

Hz. Fâtıma için kaleme alınmış dört mevlid tespit edilmiştir. Bu mevlidlerin müellifleri, başlıkları, yazılış tarihleri ve beyit sayıları kronolojik sıraya göre şu şekildedir:

1. ‘Abdî, Fî Beyân-ı Mevlûd-ı Hazret-i Fâtımatü’z-Zehrâ binti Muhammedü’l-Mustafâ Sallallâhu ‘Aleyhî ve-Sellem, XV. yy., 964 beyit.
2. Süleyman Memdûh, Mevlid-i Fâtımatü’z-Zehrâ Radıya’llâhu ‘Anhâ, XIX. yy., 83 beyit.
3. Eşad Erbilî, Mevlid-i Şerîf-i Hazret-i Fâtımatü’z-Zehrâ Radıya’llâhu Te’alâ ‘Anhâ, XX. yy., 74 beyit.
4. Mehmed Şemseddin, Nisâr-ı Şemsu’l-Mısri, XX. yüzyıl, 66 beyit (Yekbaş, 2017: 229).

Metinle İlgili Genel Bulgular

Çalışmanın temelini oluşturan nüsha, H. 1329 (M. 1911) Emniyyet Matbaası’nda (Vezirhan Dersaadet) harekeli nesih hattı ile basılmıştır. Olabildiğince sağlam bir metin oluşturma gayretiyle elimizdeki Arap harfli (Osmanlı Türkçesi) yazılan mevlid, Latin alfabesine çevrilmiş, transkripsiyon işaretlerine dikkat edilerek metin tamamlanmıştır.

Mevlid, mesnevi nazım şekli ile yazılmış olup 76 beyitten oluşmaktadır. Şahsi kütüphanemde bulunan anonim nüshada 21-25. sayfalar arasında yer almaktadır. Emniyyet Matbaası, Vezirhan Dersaadet, Harekeli Nesih Hattında bulunan “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” mevlidinin beyitleri diğer nüshalar ile karşılaştırılmıştır. Muhammet Kuzubaş’ın yazmış olduğu ‘Manzum Bir Destan Kitabı (Destân-ı Veysel Karânî, Vefât-ı Hz. Fâtıma, Vefât-ı Hz. İbrâhim, Hikâyet-i Güğercin, Hikâyet-i Geyik)’ adlı makalesindeki şiir ile karşılaştırmalar yapılmıştır. 97 beyitten oluşan şiirde 20 beytin benzer olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir karşılaştırma Perihan Ölker’in yazmış olduğu ‘Hz. Fâtıma Destânı’ adlı makalesindeki şiirlerle yapılmıştır. 132 beyitten oluşan şiirde 52 beyitte benzerlikler tespit edilmiştir. Aynı makale içerisinde karşılaştırılması yapılan 5906 Arşiv Numaralı nüshada 134 beyit bulunmaktadır. Bu nüshanın 54 beytinde benzerlikler tespit edilmiştir.

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİNE AKTARILMIŞ METİN

Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün

1

İŐid imdi Fâıımâ aıvâlini
Kim Resûlden soııra n'oldı ıılını²

Gice gündüz ağlamağa baŐladı
Kâ'inâtı tağlamağa baŐladı ³

Yemez içmez uyumazdı bir zamân
Őyle kim ıayretde ıalmıŐdı hemân⁴

Dir idi vâ-ıasretâ vâ-fırkatâ⁵
N'ideyim ben ey baba vâ-fırkatâ

Böyle dirdi ıanı ırmet ıanı ceıd
ıanı dostlık ıanı soııbet ıanı 'ahd

Söyler idi her nereye varsar ol
Anda ider idi kim ıanı Resûl

Ol değil miydi bize her dem ra'f
Ol değil miydi bize her dem 'aııf⁶

Ey yürek yan yüzi güneŐ mâı in
ıara ıara ıana ıan ol Őâı in
2

Böyle deyüp da'im ağlard'ol nigâr
Gözlerinden yaş yerine ıan saçar

Bir gün aŐâb bir yere cem' oldılar
Yâ 'Alî diıle szmiz didiler

Gel kerem ııl söyle ol gl'izâre
Gice gündüz yağılmasun bu nâre

Ağlamakla ele gireyd'ol Resûl
Yaııut cânı virmekle ol Resûl⁷

Ağlamakla vire idik cânımız
Tek ele gire idi cânânımız

Lîk bu emr-i ııudâdır n'idelim
Buıa rağı oluben sabr idelim

² lker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

³ lker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

⁴ lker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

⁵ lker. 2016, 355: Aynı mısra mevcuttur.

⁶ lker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

⁷ Kuzubaş. 2008, 315: Aynı beyit mevcuttur.

Geldi didi bu sözi ol dem ‘Alī
Fâtımaya ağlama didi velī

Yeriñ altında yata şāh-ı cihān
Nice ağlayuben itmesem fiğān

Āh idüben düşdi ol server yire
Yoğ idi aqlımı kendü yidire

Nice vaqtden soñra ol hayru’l-Betül
Kalkdı yerinden olup gāyet melül⁸

Didi kim diñle beni sen yā ‘Alī
Gel kerem kıl var Baķi’a yā velī⁹

Anda var bir kümbeti sen yapıvir
İçine anıñ daħi gül serpivir

Anıñ adın Beytü’l-Ahżān kıyalım
Anda varup kanlı yaş akıdalım

Sözünü kıldı kabul ol dem ‘Alī
Vardı anda yaptı bir ev ol velī

Her sabaħ anda varırdı ol nigār
Nevħa idüp ağlar idi zār zār

İştıyākım geçdi hadden didi ol
Yaқdı cānım ağlar idi yā Resül

Ey diriğā rāzı nice gizleyem
Vaқtimi ben yanıncaya gözleyem

Fırķatiñ baħrine ben hoş düşmişem¹⁰
Ĥasretiñ nārına ben ĥod yanmışam

Zaħmet ü firķatlerim çokdur benim
Daha hergiz tāķatim yoқdur benim¹¹

Uş ĥarāret oldı yürek yaş ile
Gözlerimiñ nūrı gitdi yaş ile

Ĥaddimi kıldım benefşe gibi ĥam
İşbu derde nice olası direm

⁸ Ölker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

⁹ Ölker. 2016, 355: Aynı beyit mevcuttur.

¹⁰ Ölker. 2016, 356: Aynı mısra mevcuttur.

¹¹ Ölker. 2016, 356: Aynı mısra mevcuttur.

3

Bu benim inceldi oldım hūn hilāl
Gitdi şadı cānıma irdi melāl

Fırķat ağusı olu olu ķadeh
Nūř ķıldım nice olam ben feraħ¹²

ūn Hābībiñ menzili oldu tūrāb
Bu cihān olsun ĥarāb-ender-ĥarāb¹³

Ķanı efgān ile anda dōkdi yaş
Eriyūp řu olayazdı ķatı ař

Gōricek ķabri Hābībiñ ol kibār
Ditredi ķabr ūzre dūřdi ol nigār

Ķabr içinde Muřafā vū mūctebā¹⁴
Didi kim ey nūr-ı ‘aynım merĥabā¹⁵

Ķatı mūřtāķım ciđer kōřem saña¹⁶
Va’de yetdi gelisersen sen baña

řād olup urdu yerinden ol zamān
Eve irdi ol dem içinde revān

Bařladı hem kendūni ķavřırmaga
Hem evin için ışın devşirmege

Gōrdiler anı Hūseyn ile Hāsan
Didiler ey ana n’oldun bugūn sen¹⁷

Bōyle ta’cīl maslaĥat n’oldı size
Luřfuñızla bir ĥaber viriñ bize

Bu sōzi ūnkim bulardan diñledi
Derd ile āh eyleyūben iñledi

Geliñ ođullar didi ey nūr-ı ‘ayn
Yanına geldi Hāsan ile Hūseyn

Bir dizine birin aldı ol aña
Bir dizine birin aldı ol yaña

¹² Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

¹³ Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

¹⁴ Kuzubaş. 2008, 316: Aynı mısra mevcuttur.

¹⁵ Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

¹⁶ Kuzubaş. 2008, 316: Aynı mısra mevcuttur.

¹⁷ Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

Öpdi gözlerin yüregın tağladı
Yüzlerine bağdı vü çok ağladı

Yüregın taşdan degilse inleyin
Didi ey cânım oğullar n'ideyin¹⁸

Va'de yetdi biliñüz bu dem hemân
Dedeñiz geldi idi ol dem revân¹⁹

Uş ecel irdi baña vâ-ħasretâ
Sizden ayrılısaram vâ-firĸatâ²⁰

Âh kim yuyacağ siziñ başıñızı
Kim tarayacağ siziñ saçıñızı

Kim yuyısar ya kim oħşar hem sizi
Göziñiz kim sürmeleyiser sizi

'Ömrimiñ son günidir bu gün benim
Size ĸurbân olsun uş cânım benim

4
Yuyayım bu gün sizin başınızı
Tarayayım ben sizin saçıñızı

Taşradan ol dem hemân girdi 'Alî
Ol nigârı gördi ağlar ol velî

Didi kim yâ Fâtıma n'oldı saña
Niçün ağlarsın haber virgil baña

Baña niçün söylemezsin yâ ĸelâl
İydi virgil baña nedir iş bu ĸâl²¹

Dir 'Alîye Fâtıma diñle beni
Bâĸi ĸutsun ĸađ bu dünyâda seni

Va'de yetmişdir beyân oldu baña
Yetdi ol va'de bugün n'idem saña²²

Sen esen ĸal ben [bu] yolda giderim
Saña ĸasanla ĸüseyn'ışmarlarım²³

¹⁸ Ölker. 2016, 356: Aynı mısra mevcuttur.

¹⁹ Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

²⁰ Ölker. 2016, 356: Aynı beyit mevcuttur.

²¹ Ölker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

²² Ölker. 2016, 357: Aynı mısra mevcuttur.

²³ Ölker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

Bu iki körpe kuzusular ey cn
Hoşca ttđıl dileğim budur hemn²⁴

İşbu sözleri işitdi n ‘Alī
h idüp ağladı anda ol velī²⁵

Saņa sığındım İlhī hlimi
Virmege sn kılur cnımı²⁶

Böyle didi v hemn h eyledi
Cnımı teslim-i Allh eyledi²⁷

Ahşamla yatsı arasında veft²⁸
Eyledi ol bint-i Fahr-i K’int

Kkdı anda misk-i ‘anberle glb
Ditredi üstüne anuñ fitb

Zhir oldu mı evin içinde nr
Tldi evin içi ervhile hr²⁹

Hem Hdce rhı hazır oldılar
Ol nigrın üstüne ağlaşdılar

Hzır oldu enbiy ervhı hem
Zī-sa’det sa’ati ktlu kıdem

Yüzi gller gibi ol yatmış idi
İçi tışı nra boyanmış idi

stne varup ‘Alī eyledi yas
Knlu yaş dkdi gözünden ts ts³⁰

Hem didi cnım oğullar geliñiz
Anañuz gitmiş cihndan griñiz

Didiler ‘det üzere hem anı
Kbrine kyalar ol nzik teni

Gördiler kim Fahr-i ‘lem Muştaf
‘lemin şhı Muşammed Muştaf

²⁴ lker. 2016, 357: Aynı mısra mevcuttur.

²⁵ lker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

²⁶ lker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

²⁷ lker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

²⁸ lker. 2016, 357: Aynı mısra mevcuttur.

²⁹ lker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

³⁰ lker. 2016, 357: Aynı beyit mevcuttur.

5

Ol mübarek ellerin ol dem hemân
Kabri içinde çıkardı ol zamân

Çuğdı vü didi gözüm nûrı saña
Key kıatı müştâk idim geldiñ baña

Aldı ‘Alinin elinden Muştafâ
Kaldı hayretde ‘Aliyyü’l-murtażâ

Çün Resûlullâh aldı yanına
Kıldılar medh ü şenâlar cânına

Gördiler ol hâli anda cârî’ün
Didiler *innâ lillâhi ve innâ ileyhi râci’ün*

SONUÇ

Hız. Peygambere duyulan sevgi ve saygı, edebiyatımızda çeşitli eserlerle dile getirilmiş ve bu duygular farklı şekillerde ifade edilmeye çalışılmıştır. “Mevlid” ise bu eserler içinde en yaygın olanıdır. Mevlide duyulan bu ilgi, farklı dillerde mevlidlerin kaleme alınmasına neden olmuştur. Hız. Peygamber ile ilgili dinî-edebeî türlerin en önemli örneklerinden biri olan mevlid, Hız. Peygamber’in hayatını konu alarak ortaya çıkmış ve devam etmiştir. Birçok dilde kaleme alınan mevlid metinleri, bu geleneğin birer örneğini teşkil etmektedir. Mevritlerin yoğun olarak yazıldığı diller arasında Arapça ve Türkçe öne çıkmaktadır. Türk edebiyatında mevlid geleneği, Süleyman Çelebi’nin “Vesîletü’n-necât” adlı mevlidi ile başlar. Bu mevlidin, kendinden sonra yazılan tüm mevlidler için biçim ve içerik açısından bir model teşkil ettiği söylenilmektedir. Bu nedenle kendisinden sonra gelen mevlid metinlerini hem şekil hem de içerik bakımından etkilediğini söyleyebiliriz. Hız. Peygamber ile ilgili mevlid metinlerinde görülen benzer etkileşim, Hız. Peygamber dışındaki şahıslar için kaleme alınan mevlidlerde de bulunmaktadır. Bu mevlid metinlerinden biri de Hız. Fatıma için yazılmış olan ve tanıtımı yapılan “Vefât-ı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” mevlididir. Gelecekteki araştırmalarla ve bu bağlamda yapılacak çalışmalarla Hız. Peygamber, Hız. Fatıma, Hız. Ali, Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin ile ilgili yazılmış mevlidlerin ortaya çıkması mümkün olacaktır. İslamî Türk edebiyatında oluşturulan mevlid metinlerinin ve bu metinlerin müelliflerinin tümünün ortaya konulması, mevlid türünün daha doğru olarak değerlendirilmesine ve mevlid türü hakkında genel bakış açılarına olanak sağlayacaktır.

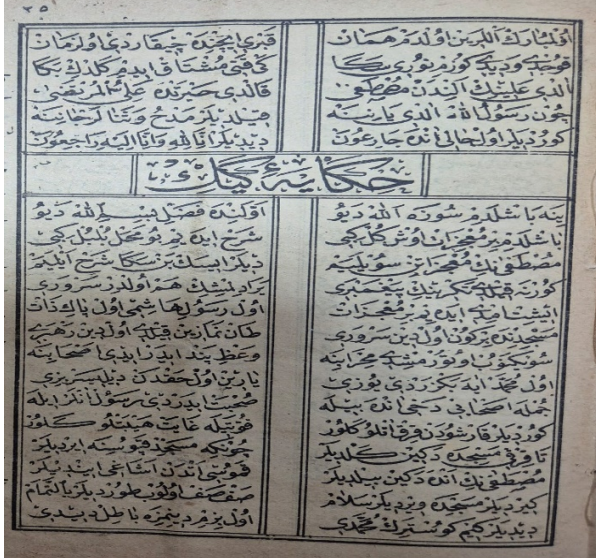
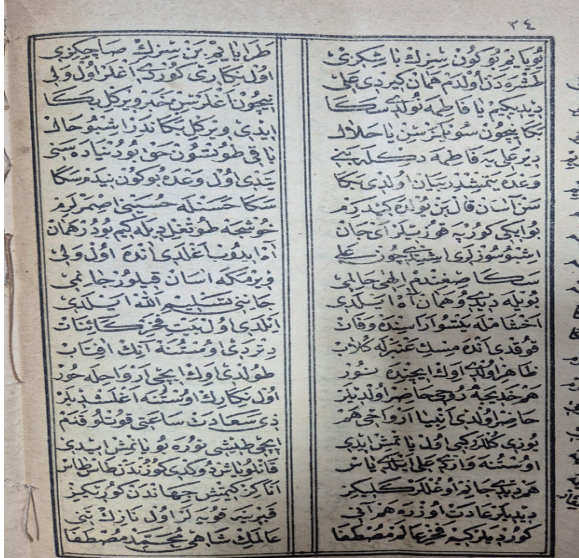
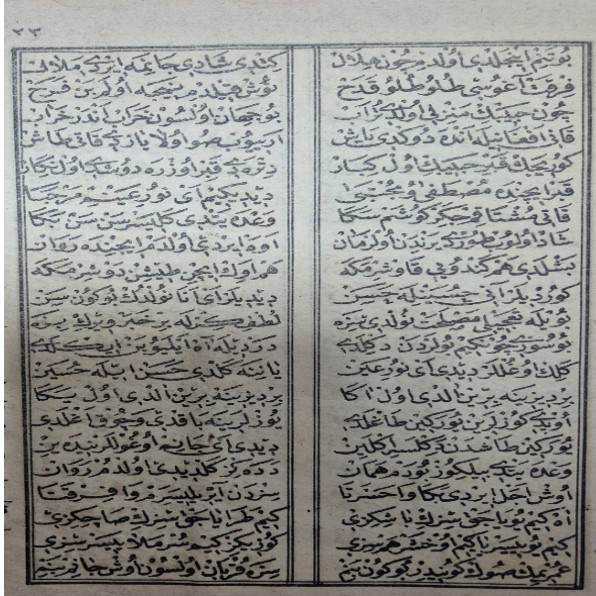
Bu çalışmada, “Vefâtı Fâtımatü’z-Zehrâ Radıyallâhü Anhümâ” mevlidi transkribe edilerek dikkatli bir şekilde incelenmiş ve tanıtılmıştır. Diğer dinî ve tasavvufî eserlerde olduğu gibi bu eserin de birçok yazma nüshası bulunmaktadır. Şahsi kütüphanemde bulunan yazarı belli olmayan nüshada 21-25. sayfalar arasında yer alan mevlidin istinsah edildiği tarih, eserin ilk sayfasında Hicri 1329 olarak açıkça belirtilmiştir. Başka bir tarih yer almamakla birlikte harekelendirme sistemine bakıldığında yer yer dudak uyumunun gerçekleştiği örnekler karşımıza çıkmaktadır. Eserin dili, Eski Oğuz Türkçesinin tipik bir örneği olup, telifinin 15. yüzyıl ve sonrasına ait olması muhtemeldir. Yapılan araştırma ve inceleme doğrultusunda metnin çeviri yazı alfabesiyle aktarılmış şekli ortaya konmuştur. Eser, aruz vezninin Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Çalışmanın bundan sonra konu ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını umut ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Akkuş, M. (2003). “Fâtıma”. *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınevi, C(2), (438-440).
- Akkuş, M. (2007). “Prof. Dr. Hüseyin Mu'cib Mısri ve Vesiletü'n-necât'ın Arapça Tercümesi”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Orhangazi Belediyesi Yay., Bursa (396-405).
- Doğan, Ş. (2012). Bir Eski Oğuz Türkçesi Metni Hikâye-i Fâtıma ve Dil Özellikleri. *Akademik Bakış Dergisi* (32), (1-20).
- Devellioğlu, F. (2020). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Yayınları.
- Emini, A. İ. (2003). *Örnek İslâm Kadını Hz. Fâtıma*. (F. Altan- S.S.Huseyni, Çev.) Kum: Ansariyan yayınları. google scholar.
- Kartalhoğlu, Y. (2008). Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?. *Turkish Studies* 3 (6), (449-470).
- Kuzubaş, M. (2008). Manzum Bir Destan Kitabı (Destân-ı Veysel Karânî, Vefât-ı Hz. Fâtıma, Vefât-ı Hz. İbrâhîm, Hikâyet-i Gügercin, Hikâyet-i Geyik). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1 (2), (304-340).
- Kavas, A. (2000). “Afrikada Mevlid Uygulamaları”, *Diyânet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) (Özel Sayı), Ankara (559).
- Ölker, P. (2016). HZ. FATİMA DESTANI. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(36), 351-366. <https://doi.org/10.21497/sefad.285244>
- Söylemez, M. M. (2011). Dâstân-ı İbrâhîm Edhem, Dâstân-ı Fâtıma, *Dâstân-ı Hâtun*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Uyanıker, N. (2022). Mevlid-i Fâtıma'da Elma Yiyerek Hamile Kalma Motifi. *Journal of Turkish Language and Literature*, 62(2), 709-727. <https://doi.org/10.26650/TUDED2022-1183157>
- Yekbaş, H. (2017). *Türk Edebiyatında Hz. Fatıma Mevlidleri*. Sivas Belediyesi Yayınları.

Ekler

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

1. yazar %100 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür

Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından destek alınmamıştır.

Etik Komisyon Onayı

Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma yoktur.